

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Анотація. Розглянуто сутність поняття "дебіторська заборгованість", особливості оцінки та розкриття інформації щодо обліку дебіторської заборгованості на підприємстві, наведено рекомендації керівникам підприємств для отримання повної та своєчасної інформації про обсяги дебіторської заборгованості.

Аннотация. Рассмотрены сущность понятия "дебиторская задолженность", особенности оценки и раскрытия информации по учету дебиторской задолженности на предприятии, представлены рекомендации руководителям предприятий для получения полной и своевременной информации об объемах дебиторской задолженности.

Annotation. The essence of "accounts receivable" concept, the features of assessment and disclosure of recording the accounts receivable at an enterprise, and recommendations for business managers to get full and timely information on the amount of accounts receivable are discussed.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, резерв сумнівних боргів, платоспроможність.

У ринкових умовах господарювання наявність у підприємства значних розмірів дебіторської заборгованості знижує ліквідність його активів, негативно впливає на фінансову платоспроможність, а також відволікає зайві грошові кошти [1].

Дебіторська заборгованість є особливим видом активів, що визначає права підприємства на отримання від контрагентів грошових коштів. Тому в більшості випадків поточну дебіторську заборгованість відносять до монетарних активів. Вона становить фіксовану суму загальної купівельної спроможності грошової одиниці, що призначена та доступна для використання в період до дванадцяти місяців або одного операційного циклу. Від дотримання умов її визнання, достовірності оцінки та своєчасності погашення залежить рівень платоспроможності підприємства.

Дослідженням цієї проблеми займалися українські вчені, такі, як: Ф. Бутинець [1], В. Городянська [2], С. Голов, Костюченко [3], І. Кравченко, та зарубіжні автори – С. Грей, Б. Нідлз, Д. Кізо, Т. Уорфілд, Р. Ентоні, М. Ван Бреда.

Метою статті є інтерпретація дебіторської заборгованості, визначення концептуальних основ її визнання й особливостей оцінки на дату первинної реєстрації та на дату балансу.

Завдання статті – аналіз класифікації дебіторської заборгованості згідно з П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість"; розроблення методичних підходів для покращення обліку дебіторської заборгованості.

Об'єктом дослідження є особливості організації дебіторської заборгованості, їх проблеми та перспективи.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні засади формування, закономірності організації обліку дебіторської заборгованості.

В обліку інформація щодо дебіторської заборгованості та розкриття її у фінансовій звітності підприємства формується згідно з П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість".

Дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів на певну дату. Визначається активом у разі, якщо виконуються такі умови: існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигід, сума дебіторської заборгованості може бути достовірно визначена [4].

Поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги визначається активом одночасно з визначенням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг у разі наявності таких умов: покупцеві передані ризики й вигоди, пов'язані з правом на продукцію, підприємство не здійснює надалі управління та контроль за реалізованою продукцією [3].

При цьому слід ураховувати особливості оцінки та розкриття інформації щодо обліку дебіторської заборгованості, які регулюються іншими положеннями бухгалтерського обліку. Для організації обліку розрахунків з дебіторами на підприємстві треба визначитися з її класифікацією згідно з чинним законодавством. Так, обов'язковим в Україні є поділ дебіторської заборгованості відповідно до П(С)БО 10 на довгострокову та поточну, який залежить від нормального операційного циклу і терміну погашення заборгованості.

Довгострокова дебіторська заборгованість – це сума дебіторської заборгованості фізичних та юридичних осіб, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу [4].

Поточна дебіторська заборгованість – це сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу [2].

Довгострокову та поточну дебіторську заборгованість згідно з П(С)БО 2 відображають у ф. № 1 у складі активів Балансу підприємства: довгострокову – в розділі I "Необоротні активи", а поточну в розділі II активу Балансу "Оборотні активи".

Дебіторську заборгованість відповідно до П(С)БО 10 і залежно від платоспроможності дебіторів також

Сумнівна дебіторська заборгованість визначається, якщо своєчасність здійснення розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю за продукцію, товари, роботи, послуги порушилася з різних причин або не була виконана у визначені договорами терміни, тобто невпевненість щодо її погашення боржником.

Безнадійна дебіторська заборгованість визначається та відображається в обліку, якщо існує впевненість підприємства щодо неповернення її боржником або за нею минув строк позивної давності.

Виникнення на підприємстві дебіторської заборгованості здійснюється відповідно до принципу нарахування. За цим принципом відвантаження товарів (виконання робіт, надання послуг) покупцю за умовами договору купівлі-продажу вважається подією, згідно з якою у продавця виникають валовий дохід та поточна дебіторська заборгованість у разі відсутності негайної оплати [1].

Дебіторська заборгованість як складова елементу у фінансовій звітності активу має визначатися й відобразитися у Звіті про фінансові результати у грошовій сумі.

Грошова сума, за якою має визнаватися і відобразитися дебіторська заборгованість, визначається з урахуванням таких чинників: оцінки дебіторської заборгованості у поточному обліку та оцінки дебіторської заборгованості у фінансових звітах.

Оцінка дебіторської заборгованості у поточному обліку ґрунтується на первісній вартості. Первісна вартість дебіторської заборгованості за реалізовану продукцію (товари) наближена до її справедливої вартості, а різниця, яка виникає між ними, є незначною.

Разом з тим в окремих випадках сума доходу може не збігатися зі справедливою вартістю реалізованої продукції, товарів, робіт та послуг. Так, якщо продукція реалізована з торговельною знижкою або зі знижкою з обсягу, дохід визначається за меншою сумою, ніж справедлива вартість.

Виходячи з цього, первісна вартість дебіторської заборгованості за реалізовану продукцію буде залежати від надання покупцю знижок після реалізації, надання покупцю торговельної знижки або знижок з обсягу до дати реалізації, повернення товарів від покупців [3]. У цілому під час організації та ведення обліку дебіторської заборгованості бухгалтерії підприємства необхідно при здійсненні обліку поточної дебіторської заборгованості визначати величину резерву сумнівних боргів і включити до підсумку балансу розмір заборгованості за чистою реалізаційною вартістю, тобто за вирахуванням величини резерву сумнівних боргів.

Таким чином, керівнику підприємства з метою отримання повної та оперативної інформації щодо різних видів дебіторської заборгованості слід порекомендувати:

1) для заборгованості, яка складає значну частку у структурі обігових коштів, забезпечити організацію обліку дебіторської заборгованості із залученням відповідних програмних продуктів, наприклад, "1С Підприємство" або "Парус";

2) зробити обов'язковим аналітичний облік за видами дебіторів у наказі "Про облікову політику";

3) вимагати від аналітичного відділу підприємства систематичного аналізу даних за виплатами, робити певні висновки щодо тенденцій погашення заборгованостей за видами дебіторів;

4) створити прогнози та плани оплати боргів дебіторами на поточний і наступний роки, щомісячно ознайомлюватись зі станом погашення боргів.

Організація обліку дебіторської заборгованості на підприємстві будь-якої форми власності має велике значення, оскільки сприяє впорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних із розрахункових операцій за борговими правами з дебіторами.

Наук. керієн. Писарчук О. В.

Література: 1. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник / Ф. Ф. Бутинець, А. М. Герасимович ; за ред. Ф. Ф. Бутинця. – 7-ме вид., доп. і перероб. – Житомир : Рута, 2008.– 832 с. 2. Городянська Л. Особливості організації обліку дебіторської заборгованості на підприємстві / Л. Городянська // Бухгалтерський облік і аудит. – 2007. – № 6. – С. 9–16. 3. Костюченко В. Облік дебіторської заборгованості / В. Костюченко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – № 7. – С. 2–9. 4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 10 "Дебіторська заборгованість", затверджено Наказом Міністерства фінансів України № 237 від 08.10.1999 р. // Все про бухгалтерський облік. – 2009. – С. 28–30.